

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра менеджменту (№ 602)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проектної групи

О. М. Калініна

(підпис)

(ініціали та прізвище)

«_____» _____ 2019 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

КОНТРОЛІНГ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування
(шифр і назва)

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Освітня програма: «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2019 рік

Робоча програма з дисципліни «Контролінг»
для студентів за спеціальністю: 073 «Менеджмент»,
освітня програма: «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

« 27 » серпня 2019 р. – 11 с.

Розробник: Самойленко І.О., д.е.н., доцент

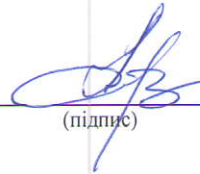

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри менеджменту
(назва кафедри)

Протокол № 1 від « 30 » серпня 2019 р.

Завідувач кафедри д.е.н., професор
(науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

А.В. Доронін
(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 4	Галузь знань: <u>07 Управління та адміністрування</u>	Вибіркова
Модулів – 2	Спеціальність: <u>073 «Менеджмент»</u> Освітня програма: <u>«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»</u>	Рік підготовки: 2019/ 2020
Змістових модулів – 2		Семестр
Індивідуальне завдання: «Використання інструментів контролінгу для обґрунтування прийняття управлінських рішень»		
Загальна кількість годин - 120		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: <u>перший (бакалаврський)</u>	8-й
		Лекції*
		36 год.
		Практичні, семінарські*
		24 год.
		Лабораторні*
		год.
		Самостійна робота
		60 год.
		Індивідуальні завдання:
		Вид контролю: Іспит

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: - для денної форми навчання – 60 / 60;

*Аудиторне навантаження може бути зменшене, або збільшене на одну годину в залежності від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчання є оволодіння теоретичними знаннями з питань контролінгу та набуття практичних вмінь і навичок щодо застосування інструментів контролінгу; набуття вмінь та формування компетенцій, необхідних для виконання функцій та реалізації повноважень фахівця з контролінгу.

Завдання:

- Розглянути теоретичні засади контролінгу, його еволюцію, розуміння основних тенденцій та напрямів;
- Розглянути методичну й інструментальну підтримку основних функцій менеджменту (планування, контроль, облік й аналіз);
- Розглянути основи інформаційної підтримки контролінгу з побудовою системи управлінського обліку;
- Оволодіти методами формування критеріїв прийняття, моніторингу та контролю управлінських рішень;
- Набути навички вирішення управлінських питань методами контролінгу.

Результати навчання:

вміти:

- визначати необхідні в роботі контролера знання, уміння й особисті якості;
- застосовувати на практиці інструменти оперативного і стратегічного контролінгу, контролінгу маркетингу, забезпечення ресурсами і логістики, фінансів інноваційної й інвестиційної діяльності;
- формувати єдиний інформаційний простір на підприємстві для забезпечення інформаційної підтримки контролінгу;
- виявляти і переборювати опір упровадженню системи контролінгу.

мати уявлення про:

- місце і роль контролінгу в менеджменті;
- особливості стратегічного й оперативного контролінгу;
- функції контролінгу і його інструменти;
- задачі й інструменти контролінгу маркетингу, забезпечення ресурсами і логістики, фінансів інноваційної й інвестиційної діяльності;
- основи інформаційної підтримки контролінгу й основні функції системи підтримки прийняття рішень.

мати навички:

- здійснювати евристичний пошук і використовувати знання для впровадження концепції контролінгу на підприємстві та його функціонально відособлених підрозділів.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Контролінг

Змістовий модуль 1. Загальні положення та напрямки контролінгу як концепції сучасного управління

Тема 1. Теоретичні основи контролінгу

Передумови формування контролінгу. Основні етапи розвитку: історична довідка. Проблеми термінології. Сутність і концепції контролінгу. Аналіз різних визначень контролінгу. Мета і задачі контролінгу. Функції контролінгу. Специфічна (коментуюча) функція контролінгу. Структура і зміст розділів контролінгу.

Тема 2. Контролінг у системі управління підприємством

Стадії управлінського циклу. Роль контролінгу в системі управління підприємством. Взаємозв'язок контролінгу з іншими функціями управління підприємством. Формування контролінгової інформації. Орієнтація контролінгу на типи управлінських рішень. Стратегічний і оперативний контролінг. Порівняльна характеристика. Стратегічний контролінг. Координація стратегічного планування, стратегічного контролю і стратегічного інформаційного забезпечення. Оперативний контролінг. Координація оперативного планування, контролю й обліку. Збалансована Система Показників (ЗСП, BalancedScorecard) – нова концепція управління.

Тема 3. Контролінг напрямків діяльності

Контролінг маркетингу. Задачі контролінгу маркетингу. Аналіз стратегічних локів (GAP - аналіз). SWOT – аналіз. Портфоліо-аналіз. Розрахунок маржинального прибутку. Оцінка ефективності маркетингових заходів. Контролінг забезпечення ресурсами. Задачі й інструменти. Задачі контролінгу забезпечення ресурсами. Дослідження ринків товарів і матеріалів і аналіз постачальників. ABC аналіз. Аналіз ситуацій переривання постачань. Визначення верхніх границь цін для виробничих ресурсів. Контроль економічності діяльності служби закупівель. Контролінг в області логістики, його задачі. Планування потреби в матеріалах. Розрахунок витрат і контроль економічності в логістиці. Фінансовий контролінг. Задачі, основні елементи й інструменти. Задачі фінансового контролінгу. Основні елементи фінансового контролінгу. Довгострокове, середньо- і короткострокове фінансове планування. Аналіз потоків платежів (КФ-аналіз). Аналіз працюючого капіталу (WorkingCapital). Фінансова "павутина". Баланс руху коштів і фінансовий план. Контролінг інвестицій. Задачі й інструменти. Задачі контролінгу інвестицій. Статичні методи інвестиційних розрахунків. Динамічні методи інвестиційних розрахунків. Функціональний вартісний аналіз. Контролінг інноваційних процесів як методологія "управління проектами". Організаційні форми управління проектами. Проект-контролінг.

Модульний контроль

Змістовий модуль 2. Інструменти контролінгу та інформаційно-організаційна підтримка контролінгу

Тема 4. Система економічних розрахунків, використовувана в контролінгу

Класифікація об'єктів контролінгу. Методи класифікації витрат. Поняття релевантних витрат. Постійні і перемінні витрати. Прямі і непрямі витрати. Групи витрат по ступені керованості. Поняття центрів відповідальності, їхня класифікація. Система управлінського обліку. Управлінський облік і його відмінність від фінансового обліку. Задачі управлінського обліку. Класифікація методів обліку витрат, використовуваних у контролінгу. Достоїнства і недоліки різних методів управлінського обліку. Бюджетування, як інструмент оперативного контролінгу. Поняття бюджету. Мети і задачі бюджетів. Структура системи бюджетів на підприємстві. Види бюджетів, їхні особливості. Гнучкі і фіксовані бюджети. Бюджетування "з нуля". Сфери застосування різних типів бюджетів. Достоїнства і недоліки бюджетування. Методи аналізу відхилень фактичних результатів від планових. Класифікація відхилень. Оцінка відхилень. Виявлення причин відхилень.

Тема 5. Інформаційна підтримка контролінгу

Інформаційний компонент менеджменту і контролінгу. Формування єдиного інформаційного простору. Критичні фактори комплексного рішення управлінських задач. Тенденції розвитку інформаційних технологій. Джерела інформації. Потoki інформації. Класифікація джерел інформації. Принципи електронного документообігу. Основні функції системи підтримки прийняття рішень. Доставка, управління і збереження інформації. Аналіз і представлення інформації. Аналіз інформації. Система моделей підтримки прийняття управлінських рішень (СППР). Класифікація аналітичних задач контролінгу. Типові можливості аналітичного наповнення СППР. Математичні й інформаційні методи ППР.

Тема 6. Реалізація функцій системи контролінгу

Організаційно-методичні основи створення системи контролінгу на підприємстві. Організаційні структури підприємств і місце в них служби контролінгу. Формування цільових функцій і елементів системи контролінгу. Структура і склад служби контролінгу. Етапи і темпи впровадження контролінгу. Професійні й особистісні якості контролера. Специфіка функцій контролера як координатора в інформаційній системі підприємства і як консультанта керівника. Вимоги, пропоновані до контролера. Експертна діагностика фінансово-господарського стану підприємства. Мети, задачі і роль діагностики в управлінні підприємством. Джерела інформації для експертної оцінки. Методи стратегічної діагностики. Методи оперативної діагностики. Методи прийняття управлінських рішень у контролінгу. Класифікація підходів до прийняття управлінських рішень. Вимоги до критеріїв прийняття управлінських рішень. Критерії прийняття управлінських рішень.

Модульний контроль

Модуль 2.

Індивідуальне завдання «Використання інструментів контролінгу для обґрунтування прийняття управлінських рішень».

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	п	лаб.	с. р.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовний модуль 1. Загальні положення та напрямки контролінгу як концепції сучасного управління					
Тема 1. Теоретичні основи контролінгу	17	5	4	-	8
Тема 2. Контролінг у системі управління підприємством	17	5	4	-	8
Тема 3. Контролінг напрямків діяльності	18	6	4	-	8
Модульний контроль	2	2		-	
Разом за змістовним модулем 1	54	18	12	-	24
Змістовний модуль 2. Інструменти контролінгу та інформаційно-організаційна підтримка контролінгу					
Тема 7. Система економічних розрахунків, використовувана в контролінгу	17	5	4	-	8
Тема 8. Інформаційна підтримка контролінгу	17	5	4	-	8
Тема 9. Реалізація функцій системи контролінгу	18	6	4	-	8
Модульний контроль	2	2		-	
Разом за змістовним модулем 2	54	18	12	-	24
Усього годин	108	36	24	-	48
Модуль 2					
Індивідуальне завдання	12	-	-	-	12
Контрольний захід		-	-	-	
Усього годин	120	36	24	-	60

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		

6. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вироблення цілей організації і стратегічний контролінг	2
2	Об'єкти контролінгу. Класифікація витрат	2
3	Організація управління по центрах відповідальності, їх класифікація	2
4	Собівартість продукції, що випускається, і розподіл непрямих витрат	2
5	Аналіз безбиткової роботи підприємства	2
6	Побудова моделей диференціації витрат	2
7	Управлінський облік як основа контролінгу	2
8	Методи оцінки інвестиційних проектів в контролінгу	2
9	Технологія розробки і впровадження збалансованої системи показників (ССП, balancedscorecard, BSC)	2
10	Використання концепції релевантних витрат і маржинального аналізу для ухвалення управлінських рішень	2
11	Визначення доцільності виробництва продукції	2
12	Розробка бюджетів (бюджетування) як інструмент оперативного контролінгу	2
	Разом	24

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		

8. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Орієнтація контролінгу на типи управлінських рішень	3
2	Відмінності оперативного контролінгу від стратегічного	3
3	Галузі застосування Збалансованої Системи Показників	3
4	Портфоліо-аналіз	3
5	Дослідження ринків ресурсів і аналіз постачальників	4
6	Визначення верхніх границь цін для виробничих ресурсів	4
7	Аналіз потоків платежів (КФ-аналіз)	4
8	Проект-контролінг	4
9	Тенденції розвитку інформаційних технологій	4
10	Типові можливості аналітичного наповнення СППР	4
11	Структура і склад служби контролінгу	4
12	Методи стратегічної діагностики	4
13	Методи оперативної діагностики	4
14	Індивідуальне завдання	12
	Разом	60

9. Індивідуальні завдання

Студенти виконують індивідуальну розрахунково-графічну роботу на тему: «Використання інструментів контролінгу для обґрунтування прийняття управлінських рішень».

10. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів.

11. Методи контролю

Контроль і оцінювання якості набутих знань, умінь та практичних навичок студентів має системний характер, базується на принципі наскрізного контролю, який дозволяє забезпечити взаємозв'язок між усіма видами навчального процесу: лекції, практичні, самостійна та індивідуальна робота студента, поточний контроль, залік.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного контролю, письмового модульного контролю, підсумкового контролю у вигляді фінальний контроль у вигляді заліку або письмового іспиту.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на практичних заняттях	0...1	5	0...5
Виконання і захист самостійних робіт	3...5	3	9...15
Модульний контроль	15...25	1	15...25
Змістовний модуль 2			
Робота на практичних заняттях	0...1	5	0...5
Виконання і захист самостійних робіт	3...5	2	6...10
Модульний контроль	15...25	1	15...15
Індивідуальне завдання	15...25	1	15...25
Усього за семестр			60...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для заліку складається з двох теоретичних запитань та практичного завдання. За повну правильну відповідь на теоретичні запитання студент отримує по 30 балів, за повну правильну відповідь на практичне завдання – 40 балів.

12.2. Якісні критерії оцінювання

- розуміти відмінності оперативного контролінгу від стратегічного;
- здійснити аналіз беззбиткової роботи підприємства;
- здійснити оперативно-фінансовий аналіз собівартості і прибутку (за допомогою системи «директ-костинг»;
- провести аналіз витрат і встановлення відхилень (за допомогою нормативного методу);
- сформулювати систему планування та бюджетування на підприємстві;
- розкрити критерії прийняття управлінських рішень та вимоги до них;
- викласти зміст, цілі і завдання експертної діагностики фінансово — господарського стану підприємства.

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

12.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Відпрацювати та захистити всі практичні роботи та домашні завдання. Знати предмет, мету і завдання контролінгу в системі управління підприємством. Знати складові оцінки інвестиційних проектів у контролінгу. Вміти здійснити аналіз беззбиткової роботи підприємства. Вміти провести факторний аналіз собівартості.

Добре (75-89). Твердо знати мінімум, виконати усі завдання. Показати вміння виконувати та захищати всі практичні роботи в обумовлений викладачем строк з обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах. Виконати всі КР, здати тестування та поза аудиторну самостійну роботу. Уміти провести експертну діагностику фінансово-господарського стану підприємства. Розуміти сутність контролінгу у системі прийняття управлінських рішень.

Відмінно (90-100). Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно». Повно знати основний та додатковий матеріал та уміти його застосовувати. Орієнтуватися у підручниках та посібниках. Безпомилково виконувати та захищати всі самостійні роботи в обумовлений викладачем строк з докладним обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах. Прийняти участь у студентській конференції. Відмінно захистити підсумковий проект (індивідуальне завдання).

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Електронний конспект лекцій «Контролінг».
2. Практикум по виконанню практичних робіт по курсу Контролінг[1].
3. Методичні розробки по виконанню РГР «Використання інструментів контролінгу для обґрунтування прийняття управлінських рішень».

14. Рекомендована література

Базова

1. Никишов А.А. Контролінг: практикум по стратегическому и оперативному контроллингу : учеб. пособие / А.А. Никишов. Х. : Нац. Аэрокосм. Ун-т им. Н.Е. Жуковского "ХАИ", 2014. – 104 с.
2. Хан Дитгер / Хунгенберг Харальд Пик. Стоимостно-ориентированные концепции контроллинга: Пер. с нем. / Под ред. Л.Г.Головача, М.А.Лукашевича и др. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 925 с.: ил.
3. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: Пер. с нем. - М.: Финансы и статистика, 1997.. – 739 с.
4. Нивен Пол Р. Сбалансированная Система Показателей : / Пер. с англ. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2003. – 328с.
5. Давидович І.Є. Контролінг: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 552 с.

Допоміжна

6. Концепция контроллинга: Управленческий учет. Система отчетности. Бюджетирование / Horvath&Partners ; Пер. с нем. – 3-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 269 с.
7. Контролінг как инструмент управления предприятием / Е.А. Ананькина, С.В. Данилочкин, Н.Г. Данилочкина / Под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2001. – 279 с.
8. Сухарева Л.А., Петренко С.Н. Контролінг – основа управления бизнесом, - К.: Эльга, Ника-Центр, 2002. – 208 с.
9. Петренко С.Н. Контролінг / Учебное пособие. К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 328 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Контролінг: інструмент управління підприємством:
http://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/departament/banking/discip/finkon/Lekcii_fk.pdf :
2. Фінансовий контролінг:
http://shron1.chtyvo.org.ua/Ptaschenko_Liana/Finansovyi_kontrolinh.pdf:
3. Контролінг на базі інформаційних технологій – підручник (Яковлев Ю.П.):
<http://uchebniks.com/book/12-kontroling-na-bazi-informacijnix-texnologij-pidruchnik-yakovlyev-yup.html>